

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาทางร่างกาย จิตใจ สังคม สติปัญญา และการปลูกฝังจิตสำนึกเป็นกระบวนการที่มีรากฐานเริ่มแรกมาจากการที่บุคคลได้รับการศึกษาอบรมเลี้ยงดูและขัดเกลาในระยะปฐมวัยเกือบทั้งสิ้น เนื่องจากในช่วงแรกของชีวิตนับตั้งแต่ปฏิสนธิถึง 6 ปี เด็กจะมีอัตราการพัฒนาอย่างรวดเร็ว นักการศึกษาปฐมวัยของประเทศต่าง ๆ ได้เล็งเห็นความสำคัญของเด็ก และได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการนำแนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญา และทฤษฎีการเรียนรู้มาใช้ในการสังเกตและการบันทึกพฤติกรรม การจัดโปรแกรมการศึกษาสำหรับเด็ก การพัฒนาสื่อและของเล่นให้เหมาะสมกับวัย ตลอดจนการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็กในด้านต่าง ๆ อย่างถูกต้องเหมาะสมกับธรรมชาติของเด็กปฐมวัยมากขึ้น (ภรณ์ คุรุรัตน์, 2542)

เป้าหมายของการจัดการศึกษาในระดับอนุบาล นอกจากมุ่งให้เด็กมีความพร้อมที่จะเรียนในระดับประถมศึกษา ยังเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่จะทำให้เด็กมีชีวิตในอนาคตสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ตามบทวิเคราะห์และข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาเด็กไทย โดยคณะกรรมการพัฒนา การศึกษาอบรมและเลี้ยงดูเด็กในปี 2535 พบว่า การอบรมเลี้ยงดูเด็กในวัยก่อน 6 ปี จะมีผลไปตลอดชีวิต หากเด็กได้รับการดูแลที่ดี ได้รับความรักความอบอุ่น จะทำให้เด็กเป็นคนสดชื่น แจ่มใส มองโลกในแง่ดี รู้จักรักคนอื่น (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2539) ดังนั้น รัฐบาลจึงได้กำหนดนโยบายที่จะส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาระดับอนุบาล เพื่อให้เด็กวัยอนุบาล ได้พัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามศักยภาพ มีคุณธรรม จริยธรรม และมีความพร้อมในการเข้าเรียนระดับประถมศึกษาอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (กรมวิชาการ, 2540) ได้ให้แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลสืบเนื่องมาจากประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้รับ และการเรียนรู้จะเป็นไปได้ดี ถ้าผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เคลื่อนไหว มีโอกาสริเริ่มตามความ

ต้องการ และความสนใจของตนเอง รวมทั้งอยู่ในบรรยากาศที่เป็นอิสระ อบอุ่น และปลอดภัย ดังนั้นการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็ก

แนวคิดของการจัดการเรียนการสอนสำหรับเด็กอนุบาล มีความแตกต่างกันหลาย รูปแบบ ตามพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติในการเรียนรู้ของเด็กและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา สำหรับเด็กวัยนี้ รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันจึงพบว่ามีความหลากหลาย ตั้งแต่แนวการจัดการศึกษาอนุบาลที่มีแบบแผนชัดเจน บรรยากาศการเรียนการสอนค่อนข้างเข้มงวด ไปจนถึงแนวการจัดการเรียนการสอนชนิดที่ไม่มีหลักสูตรแน่นอน และบรรยากาศการเรียนรู้ที่ให้อิสระมากกว่าการบังคับ อย่างไรก็ตามไม่ว่าครูผู้สอนหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการศึกษา สำหรับเด็กวัยนี้จะเลือกรูปแบบใด ย่อมจะต้องมีความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของเด็กก่อนเป็นพื้นฐานในการวางแผนเพื่อจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก (อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2532)

แนวการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กวัยอนุบาล ต้องคำนึงถึงความเหมาะสมกับระดับพัฒนาการของเด็กเป็นหลักในการจัด เด็กอนุบาลวัย 3-6 ปี นั้น เป็นวัยที่อยากรู้อยากเห็น ชอบเล่น ชอบสำรวจ ต้องการเรียนรู้ความจริงในสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว มีความสนใจต่อธรรมชาติและบุคคลใกล้ชิด (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2526) มีความสนใจสิ่งต่าง ๆ ในช่วงสั้น ๆ คืออายุ 4 ปี มีระยะความสนใจประมาณ 12 นาที อายุ 5 ปี มีระยะความสนใจ ประมาณ 15-20 นาที (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2534) ดังนั้น การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กวัยนี้จึงมีความแตกต่างจากระดับอื่น ๆ มาก มอนเตสซอรี (Montessori, 1870-1952 อ้างถึงใน ปรานี สารจิตต์, 2537) เชื่อว่า แนวการจัดการศึกษา สำหรับเด็กอนุบาล คือ การจัดสิ่งแวดล้อมให้กับเด็ก ได้แก่ การจัดวัสดุ อุปกรณ์ และกิจกรรมเช่นเดียวกับดิวอี้ (Dewey, 1938) ที่ให้ความสำคัญในการเตรียมสภาพแวดล้อมให้เด็กสามารถที่จะเรียนรู้ หรือมีประสบการณ์ตรงได้ด้วยตนเอง และเพียเจท์ (Piaget, 1969 อ้างถึงใน ปรานี สารจิตต์, 2537) ยังได้กล่าวว่า การให้การศึกษาเป็นการช่วยให้บุคคลปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมรอบตัว การปรับตัวจะต้องอาศัยกิจกรรม บุคคลจะปรับตัวไม่ได้ ถ้าไม่มีการกระทำ

เนื่องจากการจัดการศึกษาระดับอนุบาลไม่ใช่การศึกษาภาคบังคับ จึงเป็นการบูรณาการแนวการจัดประสบการณ์ซึ่งมีขอบข่ายและเนื้อหาสาระที่ไม่ได้แบ่งเป็นรายวิชา แต่มีลักษณะการจัดรวมกันเป็นหน่วยการสอนโดยลำดับความยากง่ายของแต่ละประสบการณ์ และจัดให้เหมาะสมกับพัฒนาการตลอดจนถึงสิ่งแวดล้อมรอบตัวเด็ก มุ่งจัดประสบการณ์ในรูปของกิจกรรม

โดยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2528) กิจกรรมที่จัดจึงควรคำนึงถึงตัวเด็กเป็นสำคัญ ควรมีทั้งกิจกรรมที่ให้เด็กทำเป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ โดยเปิดโอกาสให้เด็กริเริ่มกิจกรรมด้วยตนเองตามความเหมาะสม กิจกรรมที่จัดควรมีความสมดุลคือให้มีกิจกรรมทั้งในห้องเรียน นอกห้องเรียน กิจกรรมที่ต้องเคลื่อนไหวและกิจกรรมที่ใช้ความสงบ กิจกรรมที่เด็กริเริ่มและครูริเริ่ม นอกจากนี้ควรคำนึงถึงระยะเวลาในการจัดกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัย มีการยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก ตลอดจนเน้นให้มีสื่อของจริงให้เด็กได้มีโอกาสสังเกต สำรวจ ค้นคว้า ทดลอง แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่น ๆ และผู้ใหญ่ (กรมวิชาการ, 2540)

หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (กรมวิชาการ, 2540) ได้กำหนดแนวการจัดกิจกรรมในแต่ละวันซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมหลัก 6 กิจกรรม คือ กิจกรรมเสรี กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง เกมการศึกษา และสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534) ก็ได้กำหนดกิจกรรมประจำวันซึ่งเป็นกิจกรรมหลักไว้ 6 กิจกรรมเช่นกันคือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ (ศิลปะศึกษา) กิจกรรมกลุ่มหรือกิจกรรมในวงกลม กิจกรรมการเล่นตามมุม กิจกรรมการเล่นกลางแจ้ง และเกมการศึกษา ซึ่งกิจกรรมที่จัดให้กับเด็กนี้อาจเรียกชื่อกิจกรรมแตกต่างกันไปในแต่ละหน่วยงาน แต่ทั้งนี้ประสบการณ์ที่จัดจะต้องครอบคลุมตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ โดยครูผู้สอนสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดกิจกรรม และยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม

กิจกรรมเสรี เป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นอิสระตามมุมเล่น มุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ที่จัดไว้ในห้องเรียน เพื่อช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ เกิดความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ สามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง (กรมวิชาการ, 2540) ตลอดจนพัฒนาส่วนต่าง ๆ ของเด็ก โดยจัดในรูปของกิจกรรมย่อยประมาณ 4-6 คน และกิจกรรมรายบุคคล ให้เด็กได้เลือกตัดสินใจที่จะทำกิจกรรมต่างๆ ตามลำดับ ก่อนหลังตามความสนใจ(โรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ, 2540) การจัดมุมเล่น มุมประสบการณ์ หรือศูนย์การเรียนรู้ ครูสามารถจัดได้ตามความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับขนาด สภาพของห้องเรียน และเนื้อหาตามแผนการจัดประสบการณ์ เช่น อาจจะเพิ่ม ปรับเปลี่ยนสื่อ อุปกรณ์ ในศูนย์หรือมุม เพื่อสร้างบรรยากาศ แรงจูงใจ หรืออาจจะขยาย ลดขนาดของพื้นที่ในแต่ละศูนย์ได้ตามความเหมาะสม ตัวอย่างของศูนย์การเรียนรู้ในกิจกรรมเสรี เช่น ศูนย์วิทยาศาสตร์ ศูนย์คณิตศาสตร์ ศูนย์บล็อก ศูนย์สังคมศึกษา ศูนย์ศิลปะ ศูนย์ภาษา ศูนย์ดนตรี ศูนย์บทบาทสมมุติ ศูนย์น้ำ และศูนย์ทราย ศูนย์กิจกรรมการเคลื่อนไหว และศูนย์งานไม้

(อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร, 2532) หรืออาจจัดเป็น 2 ลักษณะ คือ การเล่นตามมุม โดยจัดกิจกรรมให้เด็กเล่นตามมุมต่าง ๆ ได้แก่ มุมบล็อก มุมศิลปะ มุมบ้าน มุมดนตรี มุมหนังสือ มุมเครื่องเล่น สัมผัส มุมหุ่น มุมวิทยาศาสตร์ เป็นต้น และกิจกรรมที่จัดตามโต๊ะ ได้แก่ เกมการศึกษา กิจกรรมศิลปะ กิจกรรมฝึกทักษะทางภาษา ทักษะทางคณิตศาสตร์ ทักษะการเขียน และเครื่องเล่นสัมผัส เป็นต้น (โรงเรียนสาธิตอุบลราชธานี, 2540)

ในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ครูผู้สอนนับว่ามีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กอย่างมาก ครูต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากผู้บอกความรู้ หรือสั่งให้เด็กทำตามเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดสภาพแวดล้อม ประสพการณ์และจัดกิจกรรมที่ครูและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่มทั้ง 2 ฝ่าย โดยครูจะเป็นผู้สนับสนุน และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ ค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ครูจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่ตนดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อจะได้วางแผน สร้างสภาพแวดล้อมและจัดกิจกรรมที่จะส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ครูต้องรู้จักพัฒนาตนเอง ปรับปรุงใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก (กรมวิชาการ, 2540)

การจัดกิจกรรมเสรีหรือศูนย์การเรียนรู้สำหรับเด็กอนุบาล อุดมลักษณ์ กุลพิจิตร (2532) ได้เสนอแนะว่า ครูจะต้องวางแผนการจัดอย่างรอบคอบ โดยจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งมีความหลากหลาย เหมาะสมกับความสนใจและความสามารถของเด็กระดับนี้ โดยเด็กสามารถร่วม กิจกรรมเป็นรายบุคคล และเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ภายใต้การสอน การดูแลช่วยเหลือ และอำนวยความสะดวกของครูผู้สอน ในระหว่างการทำกิจกรรมเสรี ครูมีหน้าที่คอยกระตุ้นเด็กให้เกิดการเรียนรู้โดยการถามคำถาม การชี้แนะ ชักชวน ให้เด็กร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนทำการสังเกตและจดบันทึกเพื่อดูพัฒนาการ และความก้าวหน้าของเด็กแต่ละคน เป็นต้น (โรงเรียนสาธิตอนุบาลละอออุทิศ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2540)

ศูนย์การเรียนรู้ในกิจกรรมเสรี อาจจัดตั้งขึ้นหรือเปลี่ยนแปลงได้ตามความต้องการและความจำเป็นที่เด็กและครูเห็นสมควรร่วมกัน แต่สิ่งที่สำคัญที่ครูและเด็กต้องยึดถือเป็นแนวเดียวกัน คือ วิธีใช้ศูนย์การเรียนรู้หรือมุมเล่น ครูและเด็กควรได้ร่วมกันสร้างข้อตกลงที่จำเป็น เช่น วิธีใช้อุปกรณ์ การเก็บรักษาวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนมารยาทในการทำงาน นอกจากนี้เป็นหน้าที่ของครูที่จะต้องพยายามเชื่อมโยงความสนใจของเด็กไปสู่การเรียนรู้ที่มีเหตุผลและมีความหมาย มิฉะนั้นแล้วกิจกรรมและวัสดุอุปกรณ์จะเป็นเพียงเครื่องให้ความบันเทิงแก่เด็กเท่านั้น

การจัดประสบการณ์ให้กับเด็กวัยอนุบาล เพื่อส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ยังไม่บรรลุจุดมุ่งหมายเท่าที่ควร เนื่องจากยังมีปัญหาหลาย ๆ ด้าน โดยเฉพาะครูผู้สอน ขาดความรู้ความเข้าใจ ในการเตรียมความพร้อมสำหรับเด็กวัยอนุบาลเนื่องจากครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการพัฒนาเด็ก เพราะเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และเป็นผู้ที่จัดการเรียนการสอนให้กับเด็ก แต่ครูผู้สอนระดับอนุบาล เป็นครูที่สอนเด็กระดับประถมศึกษามาก่อน จึงอาศัยประสบการณ์ที่มีอยู่ ไปใช้ในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กอนุบาล (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529) การจัดการเรียนการสอนจึงเป็นไปอย่างไม่เหมาะสมกับวัยของเด็ก เนื่องจากหลักการและวิธีปฏิบัติของการจัดการศึกษาทั้ง 2 ระดับนี้แตกต่างกันมาก

เบญจา แสงมะลิ (2518) กล่าวคือ การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษานั้น มุ่งเน้นการปรับปรุงคุณภาพด้านการเรียนการสอนให้มีผลสัมฤทธิ์สูง ส่วนการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กอนุบาลนั้นเป็นการจัดที่มุ่งส่งเสริมให้เด็กมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2529) นอกจากนี้ครูอนุบาลยังมีปัญหาในด้านอื่น ๆ อีก เช่น ขาดทักษะในการเตรียมประสบการณ์และจัดกิจกรรมเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก มีปัญหาเรื่องการควบคุมชั้นเรียนมาก (กรมวิชาการ, 2530) จากงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการศึกษาเด็กอนุบาลในด้านที่เกี่ยวข้องกับครูผู้สอน พบว่า ผู้บริหารและครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้กับเด็กอนุบาลต่างกัน ส่วนใหญ่จะไม่ได้รับการศึกษาด้านนี้โดยตรง ประกอบกับครูขาดแหล่งที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม เนื่องจากงบประมาณในการพัฒนาสมรรถภาพของครูผู้สอนมีจำนวนจำกัด ทำให้ครูอนุบาลเข้ารับการอบรม ประชุม สัมมนา ได้ไม่ทั่วถึง ทำให้ครูผู้สอนมีปัญหาในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กอนุบาลเป็นอย่างมาก (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ, 2536) และงานวิจัยของ ชูลี ช่วยเชื้อ (2532) พบว่า ครูอนุบาลขาดแหล่งความรู้ที่จะศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติม ไม่ได้รับการส่งเสริมให้เข้าร่วมประชุม อบรมหรือสัมมนา ครูส่วนหนึ่งมีความรู้ความเข้าใจเรื่องพฤติกรรมเด็กที่มีปัญหา แต่ยังขาดทักษะในการนำไปปฏิบัติ จากการติดตามผลของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2534, 2535) พบว่า มีครูจบการศึกษาด้านปฐมวัยจำนวนน้อย มีโอกาสเข้ารับการอบรม 1-2 ครั้ง ก็หยุดการอบรม ประสิทธิภาพหรือคุณภาพของการสอน การจัดสภาพบรรยากาศ การจัดชั้นเรียนและอื่น ๆ ไม่น่าพึงใจเท่าที่ควร นอกจากนี้การให้ความรู้แก่ครูอนุบาลเรื่องการจัดสภาพแวดล้อม กิจกรรมการเรียนการสอนยังมิได้เผยแพร่วิธีการเพื่อนำไปใช้กันอย่างกว้างขวาง ดังนั้นจะเห็นได้ว่า ปัญหาที่เกิดจากตัวครูผู้สอน มีผลกระทบต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กวัยอนุบาลเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะมีผลต่อกิจกรรมหรือ

ประสบการณ์โดยตรงของเด็กที่จะต้องอาศัยการจัดสภาพแวดล้อม และการจัดกิจกรรมที่เหมาะสม จากครูที่มีความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับเด็กวัยอนุบาลเป็นอย่างดี

จากความสำคัญของการจัดกิจกรรมและการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการ เรียนรู้และพัฒนาการของเด็กดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาล สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร ว่ามีแนวคิด ขั้นตอน และวิธีดำเนินการอย่างไร และเด็กอนุบาลมีกิจกรรมและ/หรือพฤติกรรมอย่างไรในขณะที่ทำกิจกรรมเสรี เนื่องจากโรงเรียนใน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เป็นโรงเรียนที่ใช้แนวการจัดประสบการณ์ของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ และเป็นโรงเรียนที่มีความพร้อมทั้งทางด้าน อาคารสถานที่ บุคลากร งบประมาณ สื่อการเรียนการสอน ฯลฯ ซึ่งการจัดกิจกรรมเสรีของครูและ การทำกิจกรรมเสรีของเด็กอนุบาลจะเป็นแบบอย่างให้กับครูและนักเรียนในสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติทั่วประเทศ ซึ่งผลของการวิจัยสามารถนำมาใช้เป็นแนว ทางในการปรับปรุงการจัดประสบการณ์ของครูอนุบาลในการจัดกิจกรรมเสรีให้เหมาะสมกับ พัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอนุบาลและส่งเสริมพฤติกรรม/การทำกิจกรรมเสรีของเด็กอนุบาล ต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

เพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาลในด้าน

1. การจัดสภาพแวดล้อม
2. ลักษณะการจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาลและความสนใจในกิจกรรมเสรีของเด็ก
3. การจัดสื่อ/วัสดุอุปกรณ์ของครูอนุบาลและความสนใจในสื่อ/วัสดุอุปกรณ์ของเด็ก
4. ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมของครูอนุบาล
5. พฤติกรรมของเด็กอนุบาลขณะทำกิจกรรมเสรี
6. วิธีที่ครูใช้แก้ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กและการตอบสนองต่อวิธีที่ครูใช้แก้

ปัญหา

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาการจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาลในด้านการจัดสภาพแวดล้อม ลักษณะการจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาล และความสนใจในกิจกรรมเสรีของเด็กอนุบาล การจัดสื่อ/วัสดุอุปกรณ์ของครูอนุบาลและความสนใจในสื่อ/วัสดุอุปกรณ์ของเด็กอนุบาล ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมของครูอนุบาล พฤติกรรมของเด็กอนุบาลขณะทำกิจกรรมเสรี และวิธีที่ครูใช้แก้ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กและการตอบสนองต่อวิธีที่ครูใช้แก้ปัญหา

2. ประชากรที่ใช้ในงานวิจัยเป็นครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน การประถมศึกษากรุงเทพมหานครที่ใช้แนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการ การประถมศึกษาแห่งชาติ

3. ระยะเวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้เวลาในการเก็บรวบรวมข้อมูลในห้องเรียน ห้องเรียนละ 4 ครั้ง รวมเวลา 16 สัปดาห์

ข้อตกลงเบื้องต้น

ในการสังเกตการจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาล ผู้วิจัยจะสังเกตเฉพาะในช่วงเวลาที่ครู จัดกิจกรรมเสรีในแต่ละห้องเรียนโดยไม่เกี่ยวกับช่วงเวลาที่กำหนดในตารางกิจกรรมประจำวันและการสังเกตไม่มีผลกระทบต่อกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

คำจำกัดความที่ใช้ในงานวิจัย

กิจกรรมเสรี หมายถึง กิจกรรมที่ครูจัดขึ้นในศูนย์การเรียนรู้หรือมุมประสบการณ์ ต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้เลือกเล่นอย่างอิสระภายในห้องเรียน ได้แก่ ศูนย์บ้าน ศูนย์หนังสือ ศูนย์บล็อก ศูนย์วิทยาศาสตร์ หรือศูนย์อื่น ๆ รวมถึง การจัดการด้านสภาพแวดล้อม ลักษณะการจัด กิจกรรมของครู และความสนใจในกิจกรรมของเด็ก การจัดสื่อ/วัสดุอุปกรณ์ของครูและความสนใจ สื่อ/วัสดุอุปกรณ์ของเด็ก ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรมของครู พฤติกรรมของเด็กขณะเล่นหรือทำ กิจกรรม วิธีที่ครูใช้แก้ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กและการตอบสนองของเด็กต่อวิธีที่ครูใช้ ใน ช่วงเวลาของกิจกรรมเสรีในแต่ละห้องเรียน

อนุบาล หมายถึง ครูประจำชั้นอนุบาล 2 ซึ่งมีหน้าที่จัดการเรียนการสอนให้กับเด็ก อนุบาลในช่วงเวลาของกิจกรรมเสรี

เด็กอนุบาล หมายถึง เด็กนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 2 ที่ทำกิจกรรม
เสร็จ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนักงาน
การประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่ใช้แนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการ
ประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 37 โรงเรียน รวมจำนวนครูทั้งหมด 225 คน

2. ตัวอย่างประชากร

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเป็นครูประจำชั้นอนุบาลปีที่ 2 ในโรงเรียนสังกัดสำนัก
งานการประถมศึกษา กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2541 ที่ใช้แนวการจัดประสบการณ์ของสำนัก
งานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ จำนวน 20 คน ซึ่งผู้วิจัยใช้การสุ่มอย่างง่ายตามชั้น
ตอนดังต่อไปนี้

2.1 สุ่มอย่างง่ายจากกลุ่มโรงเรียนทั้งหมด จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มโรงเรียนทวาร
วดี กลุ่มโรงเรียนอโยธยา กลุ่มโรงเรียนสุโขทัย กลุ่มโรงเรียนกรุงธน และกลุ่มโรงเรียนรัตน
โกสินทร์ โดยสุ่มได้กลุ่มละ 2 โรงเรียน รวม 10 โรงเรียน

2.2 สุ่มจำนวนครูอนุบาลจาก 10 โรงเรียน ได้ครูอนุบาลโรงเรียนละ 2 คน รวมจำนวน
ครูทั้งหมด 20 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 แบบสำรวจลักษณะทางกายภาพของห้องเรียนและศูนย์การเรียนรู้ มีจุดมุ่ง
หมายเพื่อแสดงลักษณะและรายละเอียดของการจัดสภาพแวดล้อมในห้องเรียนและการจัดศูนย์
การเรียนรู้หรือมุม

3.2 แบบสังเกตการจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาล มีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บข้อมูล
เกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการจัดกิจกรรมของครูอนุบาล ด้าน (1) การจัดสภาพแวดล้อม
(2) ลักษณะการจัดกิจกรรม (3) การจัดสื่อ/วัสดุอุปกรณ์ (4) ขั้นตอนในการดำเนินกิจกรรม
(5) วิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็ก

3.3 แบบสังเกตการทำกิจกรรมเสรีของเด็กวัยอนุบาล มีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บข้อมูล
เกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการทำกิจกรรมเสรีของเด็กในด้าน (1) ความสนใจในกิจกรรม (2)

ความสนใจในสื่อ วัสดุอุปกรณ์ (3) พฤติกรรมขณะทำกิจกรรมเสรี (4) การมีปฏิสัมพันธ์กับครูและเพื่อน (5) การตอบสนองต่อวิธีการแก้ปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ครูใช้

3.4 แบบสัมภาษณ์การจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาล เป็นการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง มีจุดมุ่งหมายเพื่อเก็บข้อมูลเพิ่มเติมในประเด็นที่สงสัยหลังการสังเกตของผู้วิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาในการจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาล

4. ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ศึกษาเครื่องมือโดยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

4.1 ศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำรา แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดกิจกรรมเสรีและการเล่นเสรีเพื่อกำหนดเป็นกรอบการวิจัย

4.2 สร้างเครื่องมือในการวิจัย 4 ชุด คือ แบบสังเกตการจัดกิจกรรมเสรีของ ครูอนุบาล แบบสำรวจลักษณะทางกายภาพของห้องเรียนและศูนย์การเรียนรู้ แบบสังเกตการทำกิจกรรมเสรีของเด็ก และแบบสัมภาษณ์การจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาล

4.3 นำเครื่องมือในการวิจัยทั้ง 4 ชุด ไปให้ผู้ทรงคุณวุฒิทางการศึกษาระดับอนุบาล 4 ท่าน ตรวจสอบและให้ข้อเสนอแนะเพื่อแก้ไข

4.4 นำเครื่องมือไปทดลองใช้กับครูที่สอนระดับอนุบาล ที่ไม่ใช่ตัวอย่างประชากร คือครู และนักเรียน โรงเรียนวัดอุทัยธาราม เพื่อหาความเที่ยงและประสิทธิภาพ

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

5.1 ทำหนังสือขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากทางมหาวิทยาลัยถึงผู้บริหารระดับจังหวัดและระดับโรงเรียนที่เป็นตัวอย่างประชากร

5.2 นำเครื่องมือออกไปเก็บรวบรวมข้อมูลพร้อมผู้ช่วยวิจัย 1 คน

6. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูล

6.1 ข้อมูลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ และแบบสำรวจทางกายภาพ วิเคราะห์โดยการสรุป รวบรวม เรียบเรียง แยกคำตอบต่าง ๆ ให้เป็นหมวดหมู่ แล้วนำเสนอข้อมูลทั้งหมดในรูปของการบรรยายตามประเด็นต่าง ๆ ที่ผู้วิจัยกำหนดไว้

6.2 ข้อมูลที่ได้จากแบบสังเกต วิเคราะห์โดยการหาค่าร้อยละ นำเสนอในรูปของตารางประกอบคำบรรยายตามหัวข้อในกรอบของการวิจัย

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ทราบสภาพและปัญหาการจัดกิจกรรมเสรีของครูอนุบาล ที่ใช้แนวการจัดประสบการณ์ของสำนักงานการประถมศึกษากรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงแนวการจัดประสบการณ์ให้มีความเหมาะสมและเป็นประโยชน์ต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กวัยอนุบาลมากยิ่งขึ้น
2. ได้ทราบถึงสภาพและปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็กอนุบาลในการทำกิจกรรมเสรี เพื่อใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาการ การเรียนรู้ และพฤติกรรมของเด็กวัยอนุบาลอย่างเหมาะสมต่อไป
3. ผลของการวิจัยครั้งนี้จะเป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอน ทำให้ทราบถึงข้อดีที่ควรส่งเสริมและข้อบกพร่องที่ควรปรับปรุงแก้ไขในการจัดกิจกรรมเสรีเพื่อส่งเสริมพัฒนาการ การเรียนรู้ และพฤติกรรมของเด็กวัยอนุบาล ตลอดจนใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพด้านการเรียนการสอนของครูให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย